

Konferencja Instruktorska

**Metodyka starszoharcerska 16 lat po
wprowadzeniu**

**Praca z harcerzami starszymi po likwidacji
gimnazjów**

WNIOSKI POKONFERENCYJNE

Od 1 września 2017 r. w polskim szkolnictwie zaszły znaczne zmiany, które cały czas rzutują na pracę drużyn. Wydłużyła się nauka w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych oraz zniknęły szkoły gimnazjalne. Zgodnie z uchwałą Rady Naczelnej ZHP nr 17/XL do 30 czerwca 2020 utrzymana została metodyka starszoharcerska. Wielu instruktorów zadaje sobie pytanie „Co dalej?”. Celem konferencji było przedyskutowanie poziomu i stanu pracy z metodyką starszoharcerską oraz odpowiedź na pytania: Czy podział na cztery grupy metodyczne ma sens w sytuacji, gdy zniknęły gimnazja i czy likwidacja gimnazjów musi wpłynąć na zmiany w metodyce starszoharcerskiej?

Ogólnopolska Konferencja Instruktorska „Metodyka starszoharcerska 16 lat po wprowadzeniu. Praca z harcerzami starszymi po likwidacji gimnazjów” odbyła się na platformie Microsoft TEAMS. Ze względów technicznych w konferencji wzięło udział tylko 37 instruktorów. Praca przebiegała w czterech grupach dyskusyjnych po 9 osób. Większa liczba grup uniemożliwiłaby swobodę wypowiedzi. Konferencja była przeznaczona dla instruktorów z minimum otwartą podharcemistrzowską, pracującymi z metodyką starszoharcerską. Wśród trzydziestu 37 instruktorów byli reprezentacji 27 hufców z 10 chorągwi.

Wszystkie grupy konferencyjne stwierdziły, że należy utrzymać cztery metodyki. Uczestnicy uznali, że metodyka starszoharcerska jest ważnym elementem ciągu wychowawczego oraz że odpowiada na potrzeby młodzieży w wieku 13-16 lat, stymulując ich do rozwoju. Wskazane zostały także elementy metodyki, które warte byłyby dopracowania.

Szczegółowe stanowiska konferencji zostały wypracowane w czterech grupach tematycznych:

- System szkolny a podział na grupy metodyczne w ZHP
- Czy metodyka starszoharcerska pomaga w pełnieniu roli „przewodnika w poszukiwaniu”? Czy drużynowi są dobrze przygotowani do pracy z metodyką starszoharcerską?
- Metodyka starszoharcerska w szczepie i drużynie wielopoziomowej.
- Czy działanie drużyn starszoharcerskich osłabia pracę drużyn harcerskich i wędrowniczych?

Grupa: System szkolny a podział na grupy metodyczny w ZHP

Wniosek nr 1 - ZHP nie powinno uzależniać systemu wychowawczego od systemu szkolnictwa.

- W związku z wprowadzeniem reformy szkolnictwa w 1999 roku opracowano i wdrożono metodykę starszoharcerską, która funkcjonuje do dzisiaj. Jej wprowadzenie było odpowiedzią na potrzeby młodzieży w wieku 13-16 lat, co zahamowało spadek liczebny tej grupy wiekowej w ZHP. Kolejna reforma edukacji z 2017 r. likwidująca gimnazja nie powinna wpływać na rezygnację z metodyki starszoharcerskiej.
- Kolejne zmiany w szkolnictwie nie powinny zaburzać pracy wychowawczej Związku. Nieprzemysłane lub źle przygotowane reformy szkolnictwa nie mogą wprowadzać chaosu w naszej pracy wychowawczej.

Wniosek nr 2 - Metodyka starszoharcerska odpowiada na potrzeby młodzieży w wieku 13-16 lat, zapewniając jej wszechstronny rozwój psychofizyczny. Wymaga ona jednak przejrzenia i uaktualnienia.

- Poprawne funkcjonowanie metodyki starszoharcerskiej uzależnione jest w dużym stopniu od przygotowania drużynowego do pełnienia swojej funkcji i do pracy z młodzieżą 13-16 lat. Szkolenie drużynowych starszoharcerskich wymaga poprawy. Ważnym aspektem w przygotowaniu drużynowego drużyny wielopoziomowej jest jego dobra znajomość metodyk harcerzy, z którymi pracuje.
- Istotnym czynnikiem w prowadzeniu drużyny starszoharcerskiej jest wiek drużynowego. Na funkcję drużynowego starszoharcerskiego powinniśmy rekomendować osoby dorosłe z pewnym doświadczeniem wychowawczym. Drużynowi będący w wieku wędrowniczym nie będą wychowawcami dla wymagających takiej opieki członków drużyny starszoharcerskiej.
- Powodzenie metodyki starszoharcerskiej w dużej mierze zależy od zbudowania tożsamości harcerzy starszych. Ważne jest również stworzenie pionu kadry starszoharcerskiej (drużyna-namiestnictwo-referat-wydział).

Wniosek nr 3 - Granica przejścia do drużyny wędrowniczej nie powinna ulec zmianie.

- Cezura wiekowa powinna być traktowana elastycznie we wszystkich grupach wiekowych. Ze względu na powyższe w szczególnych przypadkach przejście harcerzy starszych do drużyn wędrowniczych mogłoby odbywać się wcześniej w wyniku odpowiedzi na potrzeby harcerza starszego.

Grupa: Czy metodyka starszoharcerska pomaga w pełnieniu roli „przewodnika w poszukiwaniu”? Czy drużynowi są dobrze przygotowani do pracy z metodyką?

Wniosek nr 1 - Aktualne opracowanie metodyki stanowi dobry fundament, ale wymaga dopracowania. Nie jest w pełni wystarczająca dla efektywnego działania z harcerzami starszymi. Obecna metodyka starszoharcerska wymaga zmian, polegających na lepszym dostosowaniu elementów metodyki do rozwoju psychofizycznego harcerzy starszych.

- System małych grup:
  - Praca drużyn powinna być oparta na systemie małych grup. Praca z zastępowymi powinna odbywać się poprzez działania Zastępu Zastępowych i Rady Drużyny. Należy pamiętać o ciągłym motywowaniu zastępowych, np. poprzez specjalne przedsięwzięcia tylko dla ZZ czy RD (wyjazd, wędrownka/rajd, specjalne wyjście integracyjne). Dla wsparcia zastępowego warto powołać opiekuna zastępu (np. przybocznego). Przy pracy z tymi zespołami należy zwrócić większą uwagę na konsekwencję i systematyczność w ich działaniu
- Prawo i Przyrzeczenie:
  - Przy pracy z harcerzami starszymi należy zwrócić uwagę na potrzebę aktywnego działania z PiPH, tzn. podejmować z drużyną zadania, które pozwolą harcerzom starszym zrozumieć, jak realnie wypełniać PiPH oraz w jaki sposób wdrażać zapisy Prawa i Przyrzeczenia w życie np. poprzez służbę na rzecz środowiska czy drugiego człowieka.
  - Szansą na wzmocnienie poczucia tożsamości harcerza starszego z metodyką może być Próba HS zwieńczona nadaniem naramiennika starszoharcerskiego: należy jednak zwrócić uwagę, by nie było to dublowanie zadań na stopnie, a faktycznie próba prowadząca do lepszego zrozumienia idei HS.
- Twórczy i stale doskonalony program, sposób uczenia w działaniu i wynikające z tego charakterystyczne formy pracy:

- Grupa pozytywnie odnosi się do aktualnie opracowywanej Reformy Instrumentów Metodycznych ze szczególnym wskazaniem na wprowadzenie instrumentu tropu zamiast projektu starszoharcerskiego. Tropy wydają się bardziej pomocnym rozwiązaniem w pracy z metodyką starszoharcerską ze względu na swoje skonkretyzowanie, co ułatwi działanie z tym instrumentem zastępom (którym to ten instrument jest dedykowany).
- Konieczna jest także weryfikacja wymagań na stopnie i sprawności dla harcerzy starszych. Obecnie wydają się być niewystarczająco dostosowane do wieku i wymagana jest ich odpowiednia modyfikacja. Doświadczenia członków grupy wskazują, że zdobywanie sprawności powinno mieć oparcie w programie pracy zastępu. W przypadku niektórych sprawności, mogą zdobywać je jednocześnie wszyscy członkowie zastępu, korzystając ze wspólnych działań zastępu (z zachowaniem zasady indywidualnego zaliczania zadań).

Wniosek nr 2 - Kwestia szkoleń kadry jest zagadnieniem ogólnozwiązkowym, wychodzącym poza ramy metodyki starszoharcerskiej.

- Odnosnie Kursów Drużynowych Harcerzy Starszych nie ma zastrzeżeń co do obowiązujących na nich standardów. Warto podkreślić, żeby w miarę możliwości poszczególne zajęcia na kursach powinny były prowadzone przez specjalistów (np. zajęcia o rozwoju psychofizycznym przez osoby o wykształceniu pedagogicznym) oraz przez osoby kompetentne mające doświadczenie z metodyką. Grupa rekomenduje, by KDHSy były przeprowadzane przez Międzyhufcowe Zespoły Kadry Kształcącej, bądź Zespoły Kadry Kształcącej co najmniej dwóch hufców. Pozwoli to na lepszą obserwację, a następnie efektywniejsze wsparcie absolwentów kursu. Jeżeli chodzi o formę kursu, to rekomendowane są kursy realizowane w trybie ciągłym, nie weekendowym.
- Szkolenie jest tylko jednym z elementów pracy z kadra; z drużynowym starszoharcerskim trzeba pracować i motywować go cały czas, zwłaszcza na poziomie hufca np. poprzez działanie namiestnictwa lub działalność członka Komendy Hufca ds. pracy z kadra.
- Wsparcie na poziomie hufca powinno umożliwiać drużynowemu wymianę doświadczeń. Warto podkreślić wagę ewaluacji jako elementu wspierania w pracy z drużyną. Konstruktywne podsumowanie zrealizowanych przedsięwzięć może stanowić ważną

informację zwrotną dla drużynowego, jak i cenną uwagę dla namiestnika czy osoby odpowiedzialnej za pracę z kadrami.

Grupa: Metodyka starszoharcerska w szczepie i drużynie wielopoziomowej

Wniosek nr 1 - Zniknięcie metodyki starszoharcerskiej spowoduje brak etapu przejściowego między harcerzami i wędrownikami. Brakować będzie przestrzeni na poszukiwanie miejsca w społeczeństwie.

- Jeśli harcerze starsi są wychowywani wyłącznie metodyką harcerską, ich rozwój się hamuje i zaczynają się nudzić. W tym wieku nie są w większości gotowi na zostanie wędrownikiem.
- W drużynach wielopoziomowych powinno pracować się z harcerzami metodyką dostosowaną dla tej grupy wiekowej. Harcerze Starsi i harcerze potrzebują innych bodźców do rozwoju.
- Istotnym jest, by harcerz miał świadomość przechodzenia kolejnych etapów rozwoju (zuch – harcerz – harcerz starszy - wędrownik).

Wniosek nr 2 - Metodyka starszoharcerska pomaga w prowadzeniu drużyn i szczepów. Niechęć do pracy metodyką starszoharcerską może być spowodowana brakiem wiedzy na temat funkcjonowania tej metodyki oraz brakiem chęci zmian w drużynie.

- Harcerze starsi powinni mieć środowisko, w którym mogą się rozwijać i poszukiwać. Harcerz będąc kadrami w drużynie wielopoziomowej, nie powinien mieć za dużo obowiązków, a te które ma, powinny dawać mu pole do rozwoju. Zbyt duża liczba obowiązków, bez miejsca do poszukiwania, może prowadzić do wypalenia się.
  - Instruktorzy powinni skupić się na rozwoju harcerza starszego i poszukiwaniu przez niego własnej drogi. Mianowanie Harcerza Starszego na funkcję w pierwszej kolejności powinno wynikać z jego potrzeby rozwoju, a nie z potrzeb drużyny.
- Problem polega na tym, że wymaga od kadry nieprzygotowanej do pracy z metodyką starszoharcerską większego zaangażowania w pracę z nią i zrozumienia jej idei. Jest to szczególnie problematyczne, jeśli głównym trzonem drużyny są harcerze innej metodyki.

- W drużynach wielopoziomowych powinien działać zastęp lub zastępy starszoharcerskie, realizujące program dostosowany dla tej grupy wiekowej.
- O ile to możliwe i wynika z potrzeb środowiska, należy dążyć do przekształcenia drużyn wielopoziomowych w szczerp lub związek drużyn, aby zapewnić efektywniejszą pracę metodyczną.

Grupa: Czy działanie drużyn starszoharcerskich osłabia pracę drużyn harcerskich i wędrowniczych?

Wniosek nr 1 - Drużyny starszoharcerskie nie są przyczyną osłabienia drużyn harcerskich oraz wędrowniczych. Problem tkwi w świadomości kadry instruktorskiej.

Wniosek nr 2- Instruktorzy powinni być dobrze przygotowani do pracy z daną metodyką i zajmować się nią najlepiej jak potrafią.

- Wskazane jest, by drużynowy cyklicznie odświeżał wiedzę metodyczną. Zaleca się, by wiedza była odbywało się to, co kilka lat (np. co 5 lat) poprzez udział w seminarium/warsztacie metodycznym, które koordynowane są przez jednostki na poziomie chorągwi (np. referaty).

Wniosek nr 3 - Instruktorzy powinni skupić się na tworzeniu wspólnot w środowisku działania.

- Brak współpracy między drużynami różnych metodyk powoduje “wykradanie sobie ludzi”, kiedy harcerz sam z siebie przechodzi do innej drużyny (odpowiadającej jego metodyce). Powoduje to też konflikt na linii harcerz-były drużynowy.
- Instruktorzy harcerscy, nie chcą przekazywać harcerzy do drużyn starszoharcerskich, ponieważ mają problem z organizowaniem naborów. Nieprzekazanie harcerzy do drużyny starszoharcerskiej powoduje, że nadal będą “dość” liczni bez konieczności robienia rekrutacji.
- Ważne, by powstała wspólnota na poziomie ciągu wychowawczego. Dzięki temu harcerz nadal pozostaje w jednolitym środowisku i nie ma problemu z przejściem między drużynami.
- Tworzenie wspólnoty można zacząć od zaangażowania harcerzy starszych w pracę drużyn harcerskich, poprzez powierzanie im funkcji w drużynach harcerskich (np. zastępowy, z czasem przyboczny).
- Problemem są “drużyny rosnące z wiekiem harcerzy”, tzn. takie, które zamiast rekrutować harcerzy, zmieniają swoją metodykę wraz z wiekiem harcerzy. Takie sytuacje dają zły przykład i mogą prowadzić do patologii, gdy drużynowy zuchowy (bez

przygotowania metodycznego w innych metodykach) z czasem prowadzi drużynę harcerską, starszoharcerską i wędrowniczą.

- Likwidacja drużyn starszoharcerskich nie spowoduje zniknięcia problemów drużyn harcerskich i wędrowniczych, jeżeli nie będzie istniała świadomość specjalizacji, rozwoju oraz wspólnota.

OPRACOWANIE WYNIKÓW ANKIETY POKONFERENCYJNEJ

Po zakończonej konferencji uczestnikom została udostępniona ankieta dotycząca wniosków i rekomendacji opracowanych przez poszczególne grupy dyskusyjne. Uczestnicy mogli wypowiedzieć się na temat każdego z czterech opracowanych dokumentów. Mieli szansę zajęć stanowisko na temat załączonych wniosków. Swoją odpowiedź można było uzasadnić w polu „Uwagi”.

W ankiecie wypowiedziało się 28 osób przy ogólnej liczbie 37, które brały udział w konferencji. Zdecydowana większość uczestników przyjęła końcowe stanowisko konferencji.

Konferencje przygotowali Instruktorzy Zespołu Kadry Kształcącej Hufca ZHP Gniezno oraz Instruktorzy 44 Szczepu Harcerskiego „Krzemień” im. hm. Floriana Marciniaka.